

**Inleiding
Programmabegroting 2023**

Inleiding Programmabegroting 2023

Voor u ligt de eerste begroting van het college van B en W dat het coalitieakkoord 2022 – 2026 'In elke kern: voor elkaar!' uitvoert. Dat gebeurt in een bijzondere tijd waarin de crises elkaar in rap tempo opvolgen. Het zorgt voor onzekerheid op mondiaal, Europees, nationaal en regionaal niveau en heeft ook binnen gemeenten impact. In deze begroting nemen we, ondanks het positieve saldo van € 727.328,- een voorschot op een financiële horizon in 2026 met een structureel tekort van 3,6 miljoen euro. Immers, regeren is vooruitzien! Wij stellen u voor om toe te werken naar een 'economisch sterke gemeente met een sociaal kloppend hart'. In het coalitieakkoord wordt deze keuze gemaakt als antwoord op de vraag: wat voor een soort gemeente willen we zijn? In het traject Twenterand Duurzaam Financieel Gezond is geconstateerd dat de financiële positie van de gemeente Twenterand 'onvoldoende gezond en kwetsbaar is.' In het toewerken naar een financieel gezonde gemeente is ons een aantal scenario's voorgeschoteld. Om financieel gezond te zijn is het namelijk noodzakelijk een duidelijke richting te kiezen waar wij met de gemeente Twenterand naartoe willen. Dat wordt een 'economisch sterke gemeente met een sociaal kloppend hart', een gemeente die economisch groeit waarbij iedereen kan aanhaken. De uitwerking in concrete voorstellen volgt in de kadernota 2024. In de tussentijd, 2023, moet het hart van Twenterand blijven kloppen. Dat doen we met een begroting waarin beperkt nieuwe voorstellen worden gedaan en waarin we ook keuzes maken om activiteiten minder (van 'goed naar voldoende') of helemaal niet meer te doen. Per programma (sociaal domein, economie en vrijetijdsbesteding en ruimte) en via het onderdeel bedrijfsvoering, leggen we deze voorstellen aan u voor. Keuzes die in onze ogen zo min mogelijk schade veroorzaken in de samenleving. Ons uitgangspunt daarbij is dat wij onze meest kwetsbare medebewoners van Twenterand zo veel mogelijk willen ontzien. 'Zoveel mogelijk' omdat u verderop zult lezen dat wij helaas ook enkele voorstellen hebben moeten doen die deze mensen raken en dat gaat ons aan het hart.

Wij stellen u voor in te stemmen met de keuze voor een economisch sterke gemeente met een sociaal kloppend hart en om dit uit te werken in concrete voorstellen in de kadernota 2024.

Mensen vormen de basis

Een stevige basis is nodig voor de ambitie 'een economisch sterke gemeente met een sociaal kloppend hart.' Die basis wordt gevormd door mensen; jongeren, ouderen, ondernemers, leraren, hulp- en zorgverleners, bouwvakkers, wetenschappers, scholieren, studenten, vrijwilligers en zeer zeker ook mensen die vanwege een beperking of (gezondheids-) problemen andere manieren moeten vinden om aan te haken. Het is onze taak en ons belang iedereen aan te laten sluiten. Wij hebben alle mensen nodig om te bouwen aan een economisch sterke en sociale gemeente, waar iedereen zich thuis voelt en waar ruimte is om jezelf op je eigen manier en eigen tempo te ontwikkelen. Uiteindelijk moet dat leiden tot groei. Wat het college van B en W betreft een uitdaging om met de gemeenteraad en samenleving aan te gaan.

Noodzaak

Wij bereiden ons voor op financieel moeilijke jaren. Om te anticiperen op de grote onzekerheid over de hoogte van de uitgaven van het rijk voor het jaar 2026, stellen wij een behoedzaamheidsreserve voor. Deze reserve wordt gebruikt om de financiële nadelen van accresbijstellingen in de circulaire van het gemeentefonds (deels) te dekken.

De gemeenteraad kent de onderzoeken en de keuzemogelijkheden die in het traject Twenterand Duurzaam Financieel Gezond naar voren zijn gekomen. Alles, werkelijk alles, heeft de ambtelijke organisatie binnen de mogelijkheden van de gemeente Twenterand in beeld gebracht waar het mogelijk minder zou kunnen. En vooral wat daarvan de mogelijke gevolgen zijn voor de samenleving. Het is aan het college om keuzes voor te leggen aan de raad. Immers, als wij nu niet kiezen, dan worden de keuzes de komende jaren alleen maar moeilijker en hebben ze nog meer impact. Of erger nog, dan worden keuzes voor ons gemaakt.

Met de maatregelen die wij in de begroting 2023 alvast genomen hebben, sorteren wij voor op onze keuze voor een economisch sterke gemeente met een sociaal kloppend hart. Dat dat geen geplaveide weg zal zijn, is zeker. We zullen uitdagingen tegenkomen, maar die gaan we graag samen met u als raad aan. Ons hart klopt namelijk voor iedere Twenterander en u mag van ons als college van burgemeester en wethouders verwachten dat wij moeilijke keuzes niet uit de weg gaan. Wij nemen verantwoordelijkheid.

De maatregelen die wij in deze programmabegroting 2023 voorstellen zijn in onze ogen mogelijk, omdat onze medemens aangesloten blijft. Wel kan het in onze ogen hier en daar een tandje minder. Dus op plekken leveren we kwaliteit in. Helaas, het is niet anders maar we hebben nu eenmaal ook te

maken met de enorme druk die vanuit het rijk op de lokale gemeenschappen wordt gelegd. En niet te vergeten de impact van de energiecrisis en de inflatie in Nederland. Desondanks blijven wij werken aan een gezond, groeiend en bloeiend Twenterand.

Uitwerking in programma's

De begroting wordt, overeenkomstig het coalitieakkoord, in drie programma's uitgewerkt. Het sociaal domein wordt expliciet genoemd in het scenario dat vanaf 2024 centraal komt te staan, het sociaal kloppend hart. Dit programma streeft er naar dat de inwoners van Twenterand zo veel mogelijk zelf hun dagelijkse dingen kunnen doen en daar zelf over beslissen om mee te kunnen doen in de samenleving. En waar dat niet lukt worden inwoners hierbij geholpen of ondersteund. De sociaaleconomische problematiek in onze gemeente is stevig en dus de opgave in het sociaal domein ook fors. Niet in de laatste plaats doordat ook de financiën uit het Rijk (verdeelmodel) nog steeds achterblijven bij de opgaven. In de keuzes die in dit programma gemaakt worden gaan vernieuwen en besparen hand in hand. We doen dat vanuit onze overtuiging om mensen te helpen. Maar er moet altijd een vangnet zijn. Ook moeten er de juiste voorzieningen zijn ter ondersteuning van de eigen kracht. Het voorliggend veld wordt daarom voortdurend betrokken, maar zal ook prioriteiten moeten stellen en intensief moeten samenwerken. Dit verdient ruimte voor ontwikkeling. We werken aan een nieuwe integrale beleidsnota sociaal domein met daarin uiteraard ruime aandacht voor het voorliggend veld. We kunnen het sociaal domein helaas niet geheel ontzien in de besparingen. De franje gaat er steeds meer af. We hechten aan goede relaties die stevig genoeg zijn om ook noodzakelijke besparingen door te voeren. De meedenkkraft van onze partners is daarvoor onontbeerlijk, zowel lokaal als in onze regionale samenwerking. De ondersteuning wordt integraler, efficiënter en dichter bij huis georganiseerd zodat wij maatwerk kunnen blijven leveren. Het actualiseren van het subsidiebeleid (onder regie van programma economie en vrijetijdsbesteding) hoort daarbij. Sturing in het sociaal domein is niet eenvoudig maar wel nodig. Daar wordt aan gewerkt. Op economie en vrijetijdsbesteding gaat het ook in 2023 om het invullen van onze regisserende en faciliterende rol. Daarin gaat het om versterken van netwerken, lokaal, regionaal, provinciaal, landelijk en zelfs grensoverschrijdend. In dat kader vinden wij het een serieuze overweging waard om het voornemen om uit de Agenda voor Twente te stappen, te heroverwegen. De reden van dit voornemen is een financiële. Het positieve begrotingssaldo biedt wellicht ruimte om toch deel te nemen aan de Agenda voor Twente en op die manier ook te profiteren van geld uit de Regio Deal. Bovendien past het bij het scenario 'economische sterke gemeente met een sociaal kloppend hart'. We willen in 2023 extra inzetten op verbreding en verdieping van het aanbod van kunst en cultuur. De bibliotheek gaat in 2023 steeds meer bijdragen aan de persoonlijke ontwikkeling van inwoners van Twenterand. Noemenswaardig in deze inleiding is de aanpak van de stikstofproblematiek. Een belangrijke partner van de gemeente en de boeren om deze opgaven het hoofd te bieden zijn de erfcoaches. Zij weten als geen ander wat er speelt op het platteland en kunnen ondersteunen en adviseren bij het zoeken naar ruimtelijke oplossingen. Op het gebied van sport gaan we door met de uitvoering van het lokale sport- en beweegakkoord Twenterand. Het faciliteren, ontmoeten, kennis delen, inspireren en verbinden van de sportorganisaties. De sportvisie wordt uitgewerkt waarin het accent komt te liggen op vernieuwend en inclusief sport- en beweegaanbod.

Het voorstel om te kiezen voor een economisch sterke gemeente met een sociaal kloppend hart zal ertoe leiden dat we op andere gebieden alleen het noodzakelijke en/of wettelijk verplichte doen. Binnen het programma ruimte liggen desalniettemin grote opgaven. Zo hebben we te maken met de invoering van de Omgevingswet en Wet kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb) per 1 januari 2023. Voor de invoering van beide wetten zijn in de meicirculaire 2022 gelden beschikbaar gesteld. Ook werken we in 2023 aan de actualisatie van de Omgevingsvisie 1.0. Bovendien zijn de voorbereidingen voor het opstellen van de gebiedsprogramma's in aanloop naar de nieuwe omgevingsvisie en het bouwen van het Omgevingsplan in volle gang. Daarnaast moeten we ook voldoen aan de afspraken uit het Nationaal Klimaatakkoord. Een economisch sterke gemeente vraagt ook om in te zetten op woningbouw. Twenterand staat voor een woningbouwopgave. We willen de lokale woonbehoefte bedienen met een groei van 550 huizen tot en met 2031. In 2023 moeten we aan de slag met een visie op Mobiliteit zal voor Twenterand, met aandacht voor duurzaamheid. Voor wat betreft veiligheid zetten we in op de thema's ondermijning en zorg.

Wij stellen voor het programma Fundament niet meer als programma op te nemen in de begroting maar als onderdeel Bedrijfsvoering. Dit omdat het fundament vooral ondersteunend is aan de andere programma's waarin de ontwikkelingen zijn beschreven. Dienstverlening krijgt binnen Bedrijfsvoering een eigen plek en ook de Griffie wordt binnen bedrijfsvoering meegenomen. Binnen dienstverlening is de intentie uitgesproken om publieksdiensten voor de gemeente Ommen uit te gaan voeren.

Financieel overzicht: verklaring verschil uitgangspuntennotitie en begroting

Zoals gezegd: de ingeslagen weg vraagt om keuzes. Keuzes vanuit de menselijke maat en tegelijkertijd keuzes die doelmatig zijn en voldoende resultaat opleveren om de begroting duurzaam sluitend te krijgen. Dat wordt van ons verwacht en dat is ook noodzakelijk om een stabiele gemeente te zijn. De keuze is in lijn met de keuze om een 'economisch sterke gemeente met een sociaal kloppend hart' te zijn. Daarbinnen zal de komende jaren de focus op onze beleidsinspanningen liggen. Voor de begroting 2023 presenteren wij maatregelen die in onze ogen nodig zijn. En er wordt ruimte geboden aan mensen om zelf verantwoordelijkheid nemen. En daar waar mensen dat moeilijk vinden, helpen wij ze.

Het saldo van de Uitgangspuntennotitie 2023 is het vertrekpunt voor het financieel overzicht. Alleen bij hoge uitzondering zijn er in de begroting financiële aanpassingen gedaan ten opzichte van de uitgangspuntennotitie. De grootste afwijkingen worden hierin genoemd.

Verklaring verschil tussen upn en begroting

	2023	2024	2025	2026
Saldo UPN	312.963	342.318	818.921	3.856.599
<u>Wijzigingen</u>				
Subsidie aangepast conform beschikking 2022 (in 2023 en verder moeten we dit bedrag beschikbaar stellen, lager beschikbaar dan voorgaand jaar mag juridisch niet)	-42.000	-43.575	-45.187	-46.724
Verlaging subs. Zorgzaam 1 jaar (2023) teruggedraaid omdat verbouw gemeentehuis nog niet klaar is.	-20.000			
Kapitaallasten (werken zijn uitgesteld, kap.Ist. 2023 derhalve lager, bv. verbouwing gemeentehuis)	260.000			
Lagere rentekosten nieuw af te sluiten leningen	45.000	40.000	35.000	23.000
Jaarlijks voordeel privatisering Vr'hoopse boys	20.000	20.000	20.000	20.000
Begroting Samen Twente (financieel technisch, aantal posten per abuis dubbel geraamd in de meerjarenbegroting 2022)	75.000	72.000	74.000	73.000
Bezuinigingen coalitie, afwijking tov stelpost uit upn	-3.500	-47.700	-78.500	-99.100
Lagere kosten vegen (na opgaven Rova) --> doorber. In riool en huisvuil	26.000	26.000	26.000	26.000
meer toegerekend aan grondbedrijf ivm meer personeel	130.000	184.000	182.000	217.000
Pensioenen en uitkeringen wethouders (komt uit berap)	-55.000	-55.000	-55.000	-55.000
Overige technische correcties	-21.135	-20.213	-	83.930
			120.661	
Saldo begroting 2023-2026	727.328	517.830	856.573	3.614.493

Het saldo van alle jaren van de begroting is positiever dan in de upn. De wijzigingen zijn nagenoeg allemaal technisch financieel van aard.

Financieel overzicht: nieuw beleid / verlengen huidig beleid

Nieuw beleid / verlengen huidig beleid

Onderwerp	2023	2024	2025	2026	Toelichting
Innovatiefonds	-50.000 n	-50.000 n	-50.000 n	-50.000 n	Continuering is wenselijk conform coalitie akkoord. Kosten komen tlv reserve sociaal domein
Laaggeletterdheid, subsidie bibliotheek bijlage F	-26.000 n	-26.624 n	-27.290 n	-27.835 n	3 jaar eenmalig gedekt, nu structureel regelen. Hiermee kan het actieplan worden voortgezet en ook is de capaciteitsuitbreiding via combinatiefunctionarissen dan weer financieel gedekt. Per 2023 komt er een nieuwe rijksregeling combinatiefuncties. Hoe dit uitpakt is nog niet bekend, dit geeft nog een financieel risico.
Automaatje, subsidie Zorgzaam bijlage F	-36.000 n	-36.864 n	-37.786 n	-38.541 n	Automaatje is in 2020 gestart als een pilot en wordt inmiddels al 3 jaar gesubsidieerd. Dit loopt goed en is o.m. een alternatief voor geïndiceerd vervoer. Gaat ook eenzaamheid tegen. Bedrag zit echter nog niet structureel in de begroting. Dekking ten laste van post "ruimte voor ontwikkeling", uit TDFG.
Boomdeeldagen, eenmalig	-6.500 n				In de winter van 2022/2023 willen Provincie Overijssel en Landschap Overijssel wederom boomdeeldagen organiseren. Vanuit de projecten 'Iedereen een boom' en 'streekeigen landschapsbeheer' van het programma Natuur voor Elkaar kunnen inwoners van het landelijk gebied bomen afhalen tegen 25% van de begrote kosten. Kosten zijn eenmalig en komen tlv de Algemene risico reserve.
Erfcoaches, eenmalig	-7.500 n				In de periode 2019-2022 heeft de provincie jaarlijks € 1,25 mln. geïnvesteerd in het project Toekomstgerichte erven. Voor 2023 is €375.000,- gereserveerd. Dit bedrag is onvoldoende om de erfcoaches aan de keukentafel op de erven te krijgen. Bijdragen vanuit Rijk zijn nog ronduit onzeker. Minimaal € 7.500 per gemeente nodig (Twenterand is 1 van de 25). Kosten zijn eenmalig en komen tlv de Algemene risico reserve.
Kanaal Almelo-de Haandrik	- 181.300 n				De problematiek rondom het kanaal Almelo-de Haandrik zal de komende jaren onze aandacht blijven vragen. Veel werkzaamheden komen ten laste van de reguliere formatie. Voor een aantal taken waaronder de inzet van de projectleider, de afhandeling/toetsing van de vergunningaanvragen in relatie tot het onderhoud van de kadeconstructies en van pandeigenaren, maakt de gemeente gebruik van specialistische externe inhuur. De eenmalige kosten komen tlv de Algemene risico reserve.
uitvoeringsbudget sport	-10.000 n	-10.000 n	-10.000 n	-10.000 n	Deze 2 bedragen zijn bedoeld om uitvoeringskosten binnen sport en cultuur te kunnen dekken. Bijvoorbeeld de organisatie van (thema)bijeenkomsten met sprekers, huur van zalen voor de uitvoering van activiteiten die bijvoorbeeld door de combinatiefunctionarissen worden georganiseerd, communicatie- en onderzoekskosten, hostingkosten websites, lidmaatschap Uniek Sporten e.d.
uitvoeringsbudget cultuur	-10.000 n	-10.000 n	-10.000 n	-10.000 n	
	- 327.300 n	- 133.488 n	- 135.075 n	- 136.377 n	
	245.300 v	50.000 v	50.000 v	50.000 v	Ten laste van reserves (eenmalige uitgaven)
	20.000 v	20.000 v	20.000 v	20.000 v	Ten laste van voordeel op semi permanente hal (zie ovz. Bezuinigingen)
	-62.000 n	-63.488 n	-65.075 n	- 206.377 n	Ten laste van ruimte voor ambities (€ 250.000) uit upn

Investeren

Tegelijkertijd kiezen wij ook om de volgende investeringen te doen in de samenleving:

Eenmalig:

- Innovatiefonds, € 50.000,- (dekking reserve sociaal domein);
- Boomdeeldagen, € 6.500,- (dekking algemene risicoreserve);
- Erfcoaches, minimaal €7.500,- (dekking algemene risicoreserve).

Structureel:

- Laaggeletterdheid, € 25.900,- per jaar (dekking ruimte voor ontwikkeling);
- Automaatje, € 36.000,- (+index) per jaar (dekking ruimte voor ontwikkeling);
- Leader, € 25.000,- per jaar, (dekking kernbudgetten of werkbudget economie).

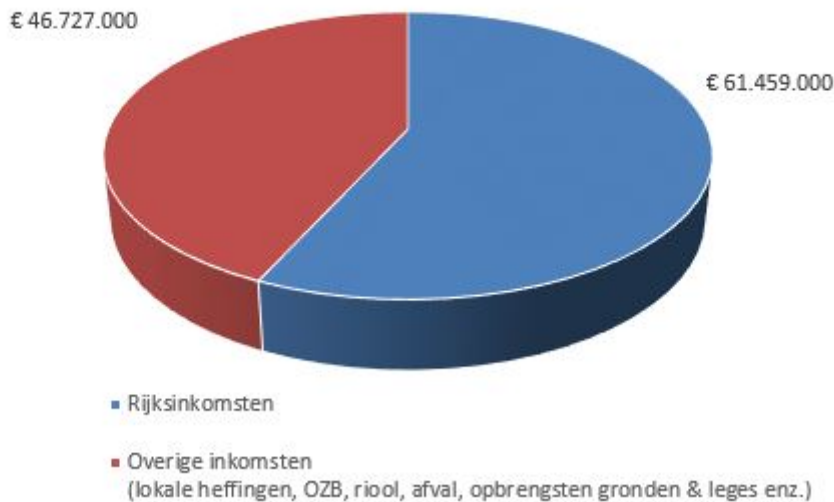
Risico's

Zoals u weet en wellicht ook zelf ondervindt, bevinden wij ons in een wereldwijde crisis. Er was al een grote schaarste aan grondstoffen. Daar is inmiddels een vluchtelingencrisis en een energiecrisis bij gekomen en als gevolg van de oorlog tussen Rusland en Oekraïne, is deze schaarste toegenomen. Het leven is voor een ieder heel duur geworden en dat maakt dat we ondanks prioriteringen steeds moeilijker kunnen rondkomen. Bij ons komen de eerste geluiden binnen van ondernemers die veel energie en gas verbruiken en een deel van hun productie stilleggen als gevolg van de stijgende energierekening. Dit alles gaat gevolgen hebben voor ons allemaal, inwoners, ondernemers en (maatschappelijke) organisaties. Maar in welke proporties is nu nog niet te zeggen. We realiseren ons dat de coronacrisis er bij veel ondernemers hard heeft ingehakt. Soms zo hard dat een deel zijn activiteiten zal (moeten) gaan beëindigen. Stille armoede ligt op de loer. Daar komt nog bij dat we met z'n allen te maken hebben met een krappe arbeidsmarkt. Vacatures zijn steeds moeilijker in te vullen. Dit geldt ook voor de ambtelijke organisatie van de gemeente Twenterand.

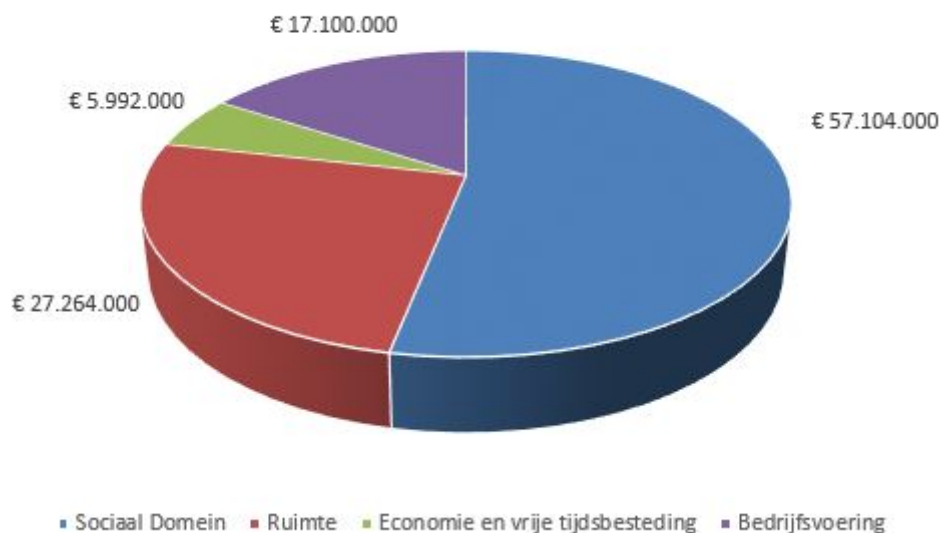
Veel onzekerheden voor onze inwoners, ondernemers, (maatschappelijke) organisaties maar ook voor ons als gemeente. Over deze en andere risico's leest u meer in de paragraaf weerstandsvermogen. Onze beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt € 11.518.352 en de risico's vereisen een weerstandsvermogen van € 6.405.000. Dat betekent een dekkingsratio van 1,80 en dat ligt ver boven de norm van 1.

Financieel overzicht grafiek

Inkomsten

Uitgaven

Leeswijzer

Met deze inleiding laten wij de richting zien zoals wij de toekomst van Twenterand voor ons zien, inclusief een aantal maatregelen waarvan wij vinden dat ze genomen moeten worden. In aanloop naar de kadernota 2024 moeten wij het pad effenen naar een economisch sterke gemeente met een sociaal kloppend hart. In de lijst met keuzes in deze inleiding geven wij ook een korte toelichting per onderwerp. In de doelenbomen beschrijven wij het beoogd effect, de (sub)doelen en activiteiten die wij uitvoeren op een bepaald terrein. Bij de subdoelen en activiteiten is met de kleur van de bol aangegeven of de taak wettelijk of niet-wettelijk is. We gebruiken rood, oranje en groen. Voor de subdoelen en activiteiten betekent rood dat de taak wettelijk is, groen is niet wettelijk en oranje is deels wettelijk.

U vindt, net als vorig jaar, linkjes naar relevante beleidsdocumenten. In de begrotingsapp staat een aparte tegel met 'Uitwerking bezuinigingen'.

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Twenterand.